

Temse Gelaagstraat (Temse, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2017H51

Augustus 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Onderzoeksopdracht	7
1.2.1 Onderzoekskader	7
1.2.2 Juridische context	7
1.2.3 Randvoorwaarden	7
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	7
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	8
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	11
1.2.6.1 Methode	11
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	11
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	11
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	11
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	12
1.3 Assessmentrapport	13
1.3.1 Ruimtelijke situering	13
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	14
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	15
1.3.2.2 Geologie	16
1.3.2.2.1 Tertiair	16
1.3.2.2.2 Quartair	17
1.3.2.3 Bodem	18
1.3.2.3.1 Bodemtypes	18
1.3.2.3.2 Bodemerosie	19
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	20
1.3.2.5 Hydrografie	22
1.3.3 Gekende archeologische waarden	23
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	23
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	23
1.3.3.1.2 Historische kaarten	24
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	26
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	33
1.4 Synthese	38

1.4.1.1	<i>Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed</i>	38
Deel 2:	Bibliografie.....	39
Deel 3:	Bijlagen.....	40

FIGURENLIJST (2017H51)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	8
Figuur 4: Visualisatie van de geplande werken (gelijkvloers)	9
Figuur 5: Visualisatie geplande werken (keldervolume)	10
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	13
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	15
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	16
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	17
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).	18
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt). ..	20
Figuur 13: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)	25
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)	25
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)	26
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)	28
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	28
Figuur 23: Arcering van de onderkelderingen	29
Figuur 24: Foto's onderkelderde volumes	32
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)	33

TABELLENLIJST (2017H51)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	5
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	14
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	26
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	33

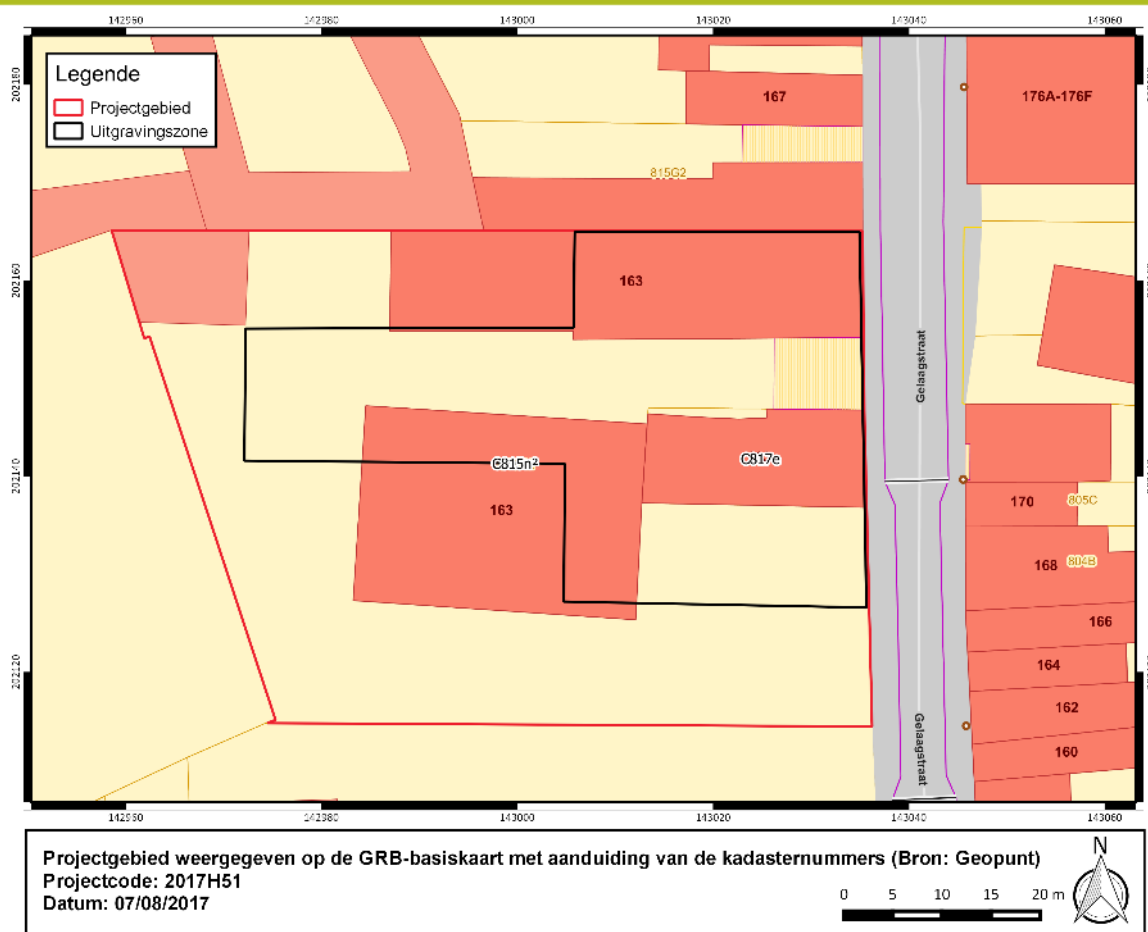
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

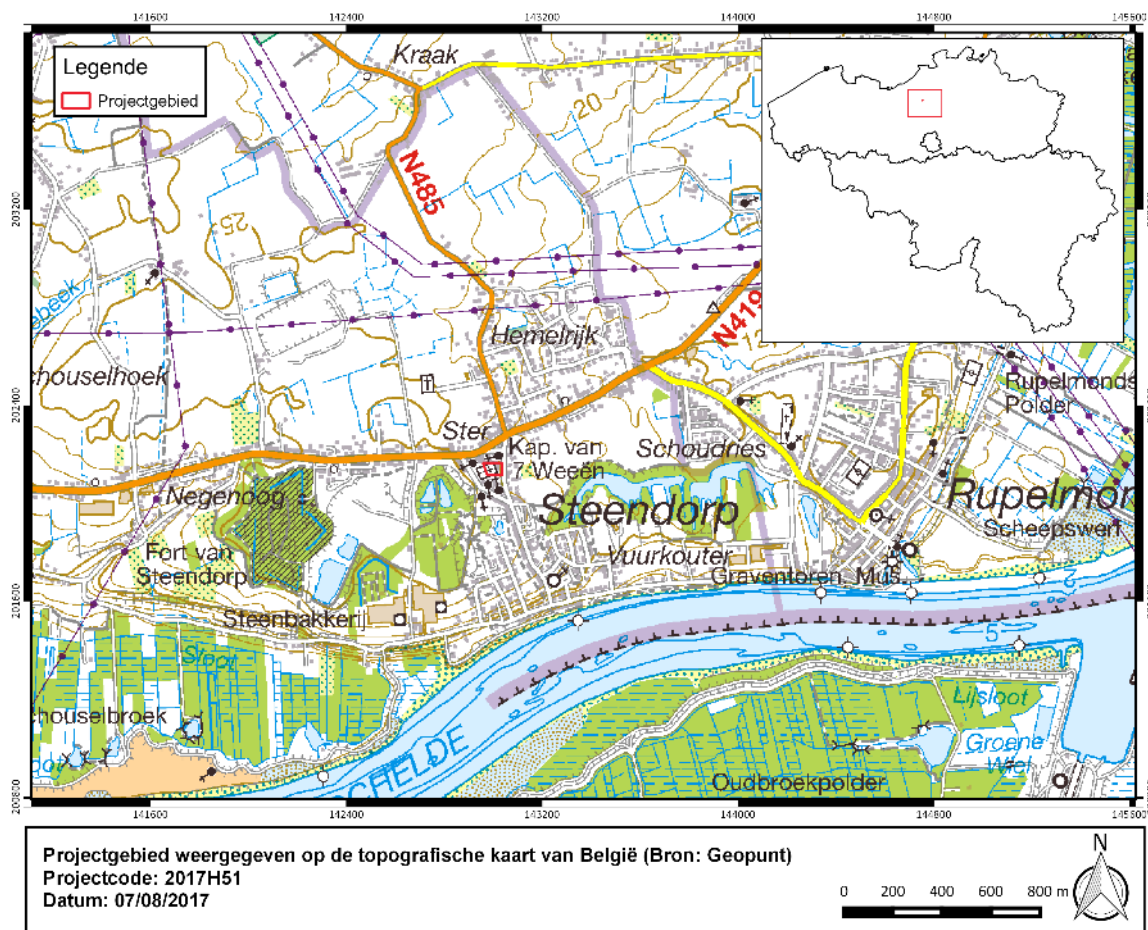
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Temse
	Deelgemeente	Steendorp
	Postcode	9140
	Adres	Gelaagstraat
	Toponiem	Temse Gelaagstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 142946 Y _{min} = 202105 X _{max} = 143059 Y _{max} = 202183
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Temse, Afdeling 3, Sectie C, nummers 815n ² en 817 e Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Dieter Demey (projectleider archeologie) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een woonproject met 38 appartementen en ondergrondse parking. Het projectgebied wordt in deze studie Temse Gelaagstraat genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Temse Gelaagstraat. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een gebied bestemd als woongebied. Het projectgebied bevindt zich bovendien noch in een archeologische site, noch in een archeologisch vastgestelde zone, noch in een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 3461 m² en de bodemingreep bedraagt 1597 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Temse Gelaagstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Kadasteroppervlakte: 3 461,5 m²

Uitgravingszone: 1 597,25 m²

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

Er is duidelijk bebouwing waarneembaar binnen de huidige toestand van het plangebied. Het betreft ca. 1430 m² aan bebouwing die zich voornamelijk concentreert aan de noordzijde, de oostzijde en centraal. Deze bebouwing vormt een brouwerij en drankhandel. Rondom de bebouwing zijn er een aantal parkeergelegenheden en verhardingen waarneembaar. Er zijn merklijk bandensporen te zien. Van de bestaande bebouwing is een overgroot deel onderkelderd. (Zie 1.3.3.1.3. huidig gebruik en verstoringen voor een zonering en verschillende foto's van de onderkelderde volumes). In het kader van het nieuwbouwproject zal de huidige bebouwing volledig worden afgebroken.

Na sloop van de bebouwing gaat de opdrachtgever over tot de ontwikkeling van een nieuwbouw met verschillende appartementen en een ondergrondse parkeergarage. Zie onderstaande plannen en bijlages.

Figuur 4: Visualisatie van de geplande werken (gelijkvloers)

Figuur 5: Visualisatie geplande werken (keldervolume)

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden. Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.3 Assessmentrapport

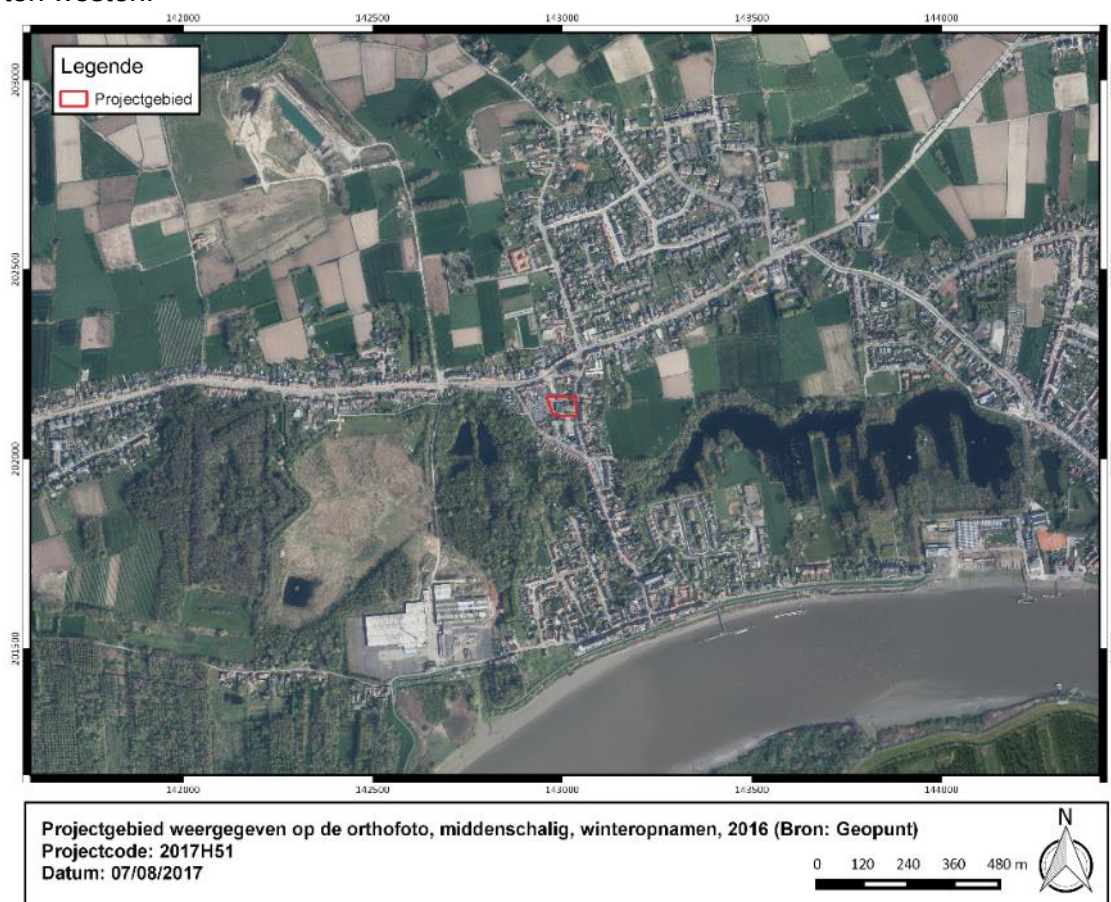
Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Steendorp, deelgemeente van Temse, in de provincie Oost-Vlaanderen. Temse is begrensd door Sint-Niklaas en Haasdonk ten noorden, Bazel en Steendorp ten oosten, de Schelde ten zuiden en Tielrode en Sint-Niklaas ten westen. Het plangebied is omgeven door de Gelaagstraat ten oosten, de Kerkhofstraat ten westen en de Kapelstraat – Sterstraat ten noorden.

De dorpskern van Temse situeert zich ca. 450 meter ten zuiden, de dorpskern van Temse ca. 4,5 kilometer ten westen.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

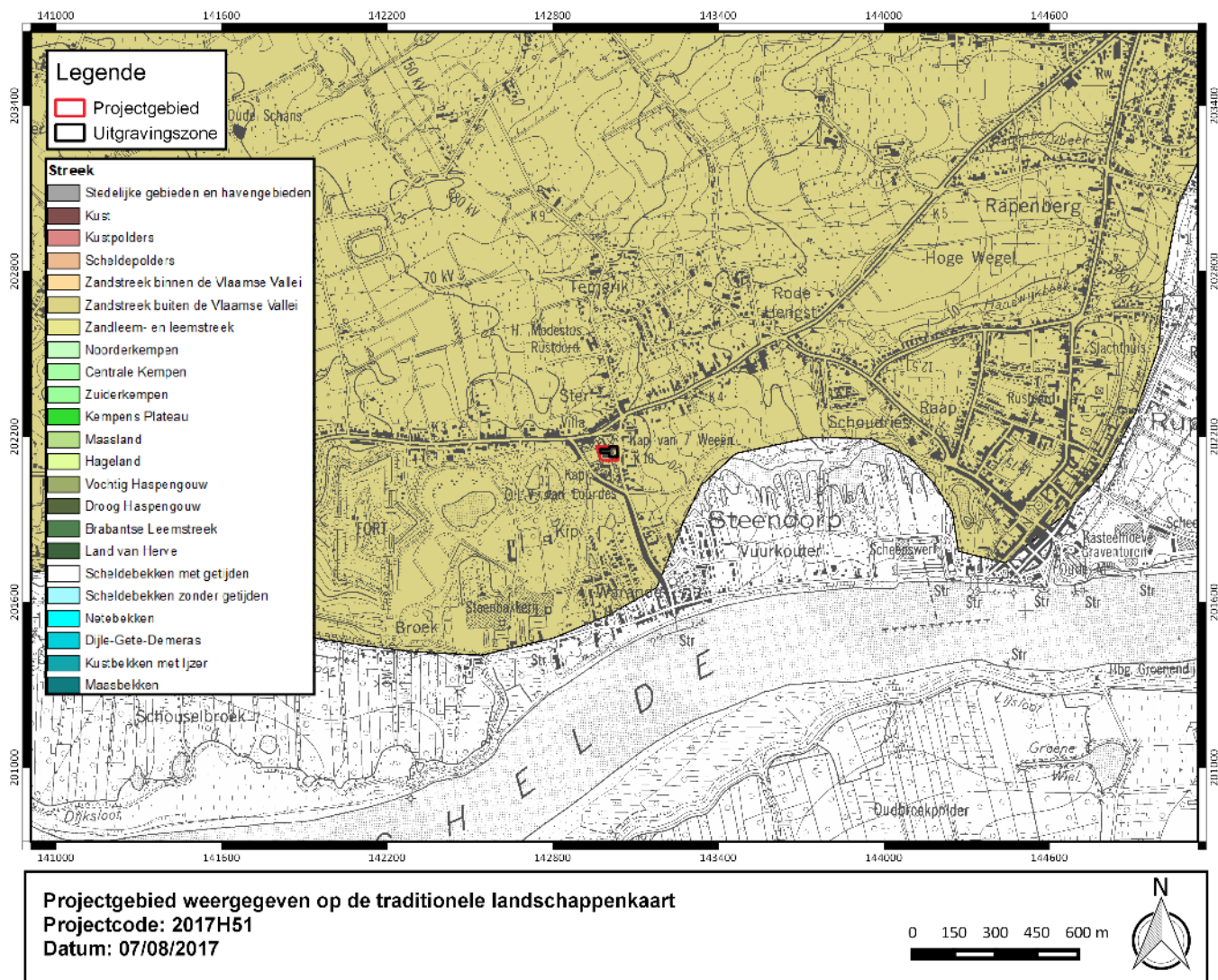
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Putte (Fm. Boom)
Quartair	Type 1: eolische afzetting
Bodemtypes	OB, Ldc, OE
Potentiële bodemerosie	Zeer laag
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 22,5 m TAW
Hydrografie	Beneden-Scheldebekken (deelbekken: Barbierbeek) Waterlopen: De Vliet, Zeeschelde

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei.

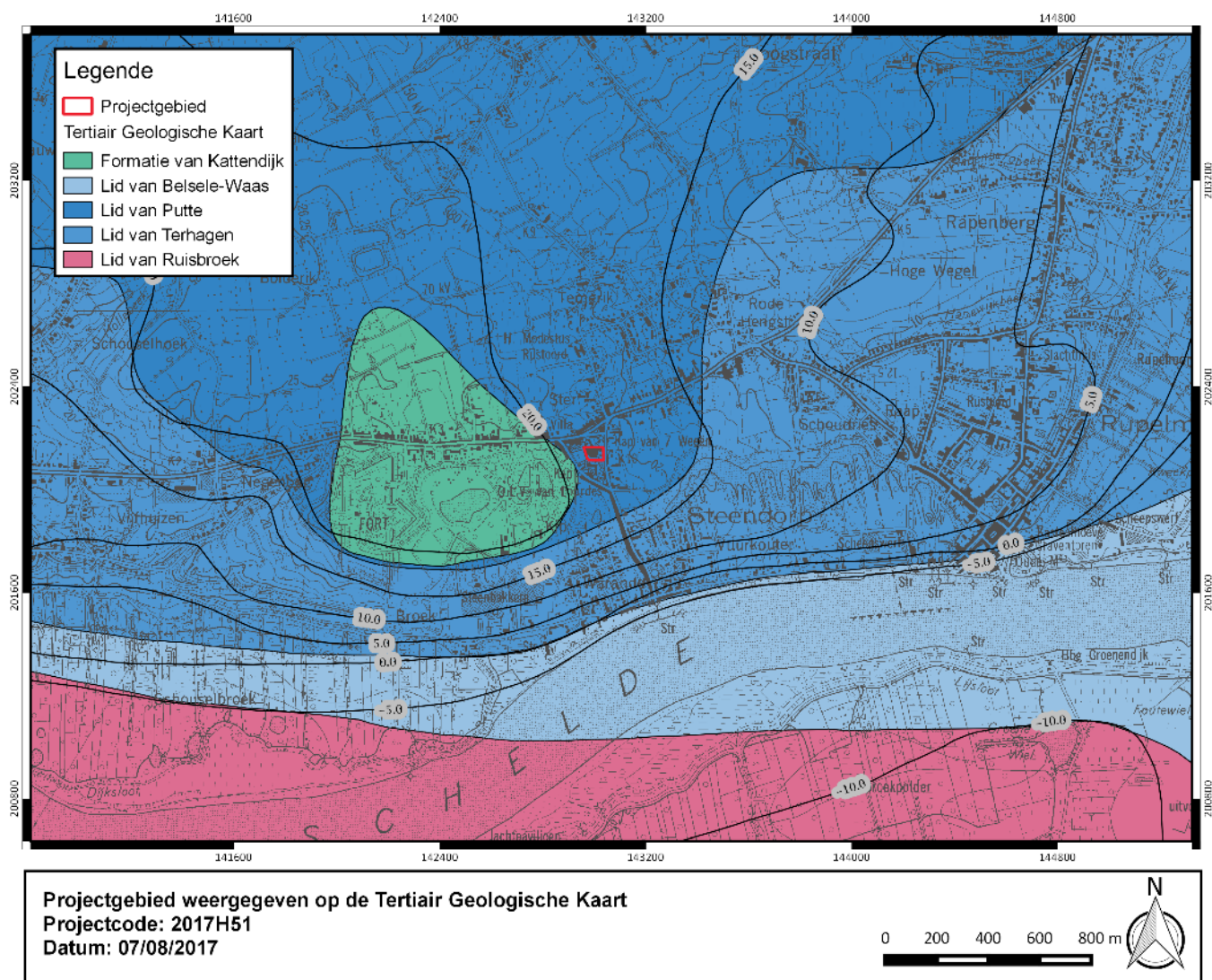
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Putte** (Formatie van Boom). De **Formatie van Boom** is een mariene siltige-kleiige afzetting gekenmerkt door een typische gebande structuur: de “klei van Boom”, afgezet in een open shelf-milieu. In het Land van Waas en ten noorden van de Rupel en de Nete dagzoomt de formatie. De samenstelling is vrij continu en bestaat uit een grijze siltige klei of kleiige silt met vrij constante chemische en mineralogische kenmerken. De klei is pyriet- en glauconiethoudend en kan septaria bevatten.

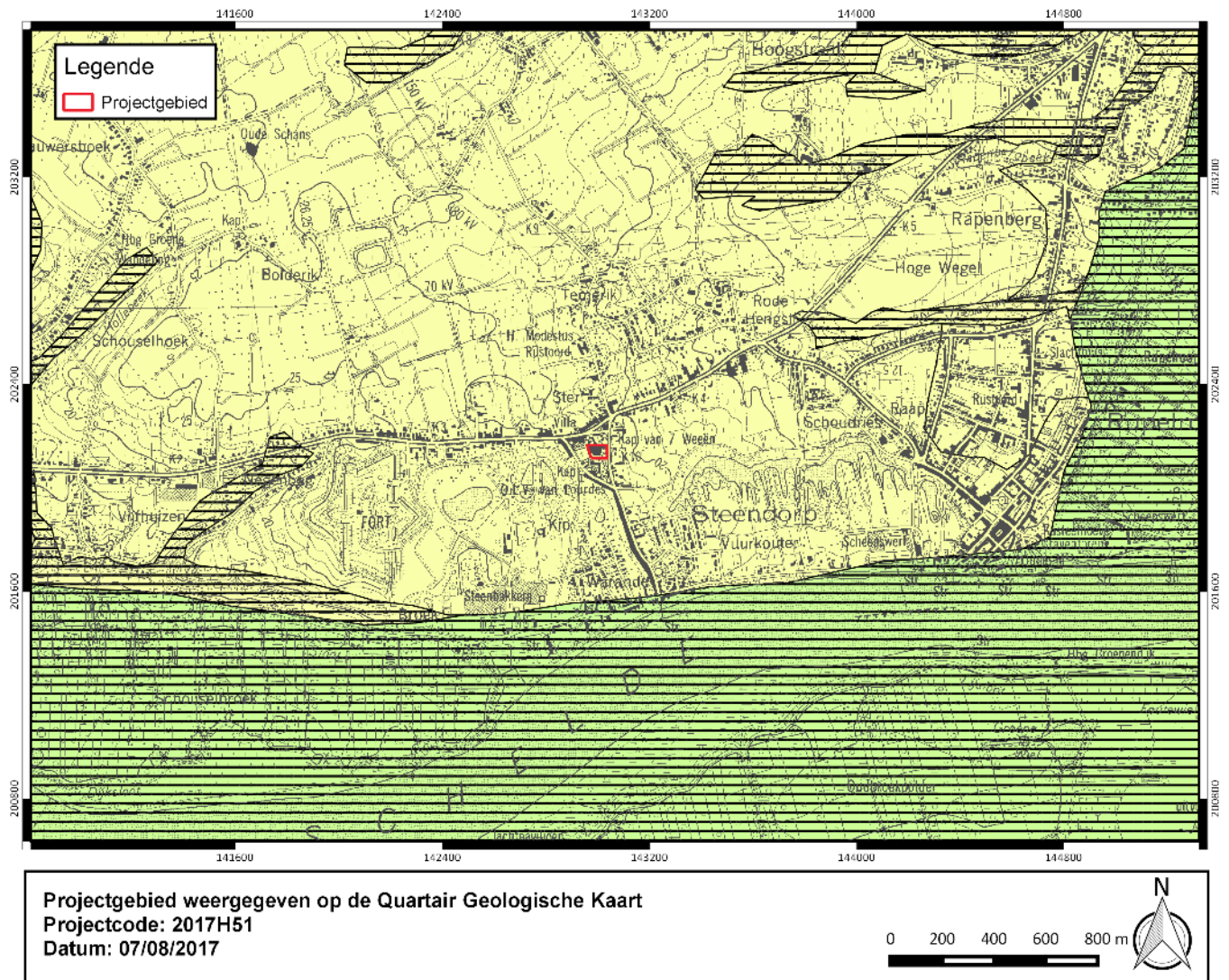
Het **Lid van Putte** onderscheidt zich van de andere leden door het systematisch voorkomen van zwarte banden met organisch materiaal en siltigere horizonten.

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.3.2.2.2 Quartair

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.3.2.3 Bodem

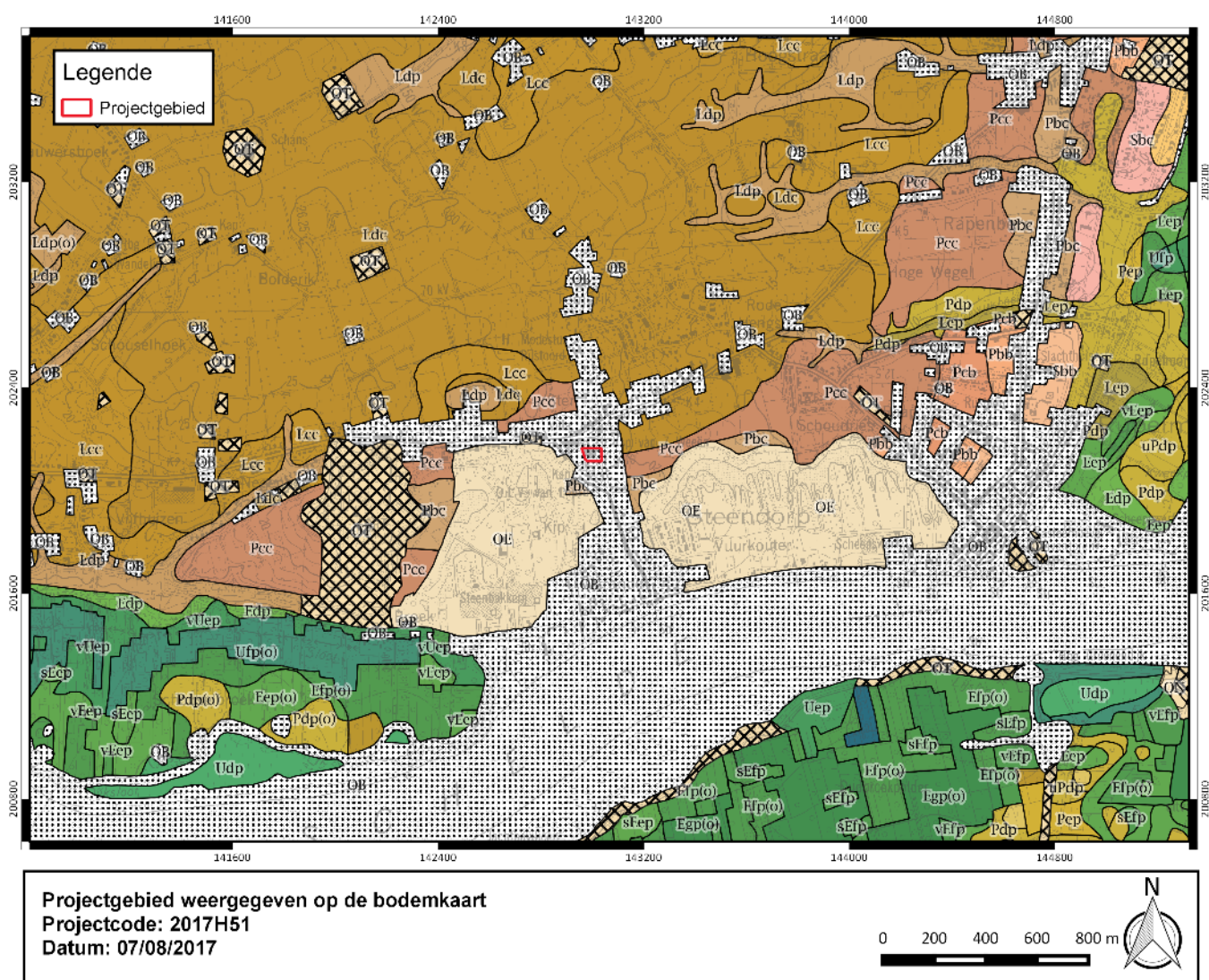
1.3.2.3.1 Bodemtypes

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Hieronder zijn de voornaamst voorkomende bodemtypes rondom het projectgebied kort besproken:

Het bodemtype **Ldc** is een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is donker grijsbruin en onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor die aan de contactzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is verbrokkeld, sterk gevlekte en door oxidoreductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Het materiaal wordt soms zwaarder of zandiger in de diepte. Op wisselende diepte komt dikwijls het Tertiair substraat voor. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B.

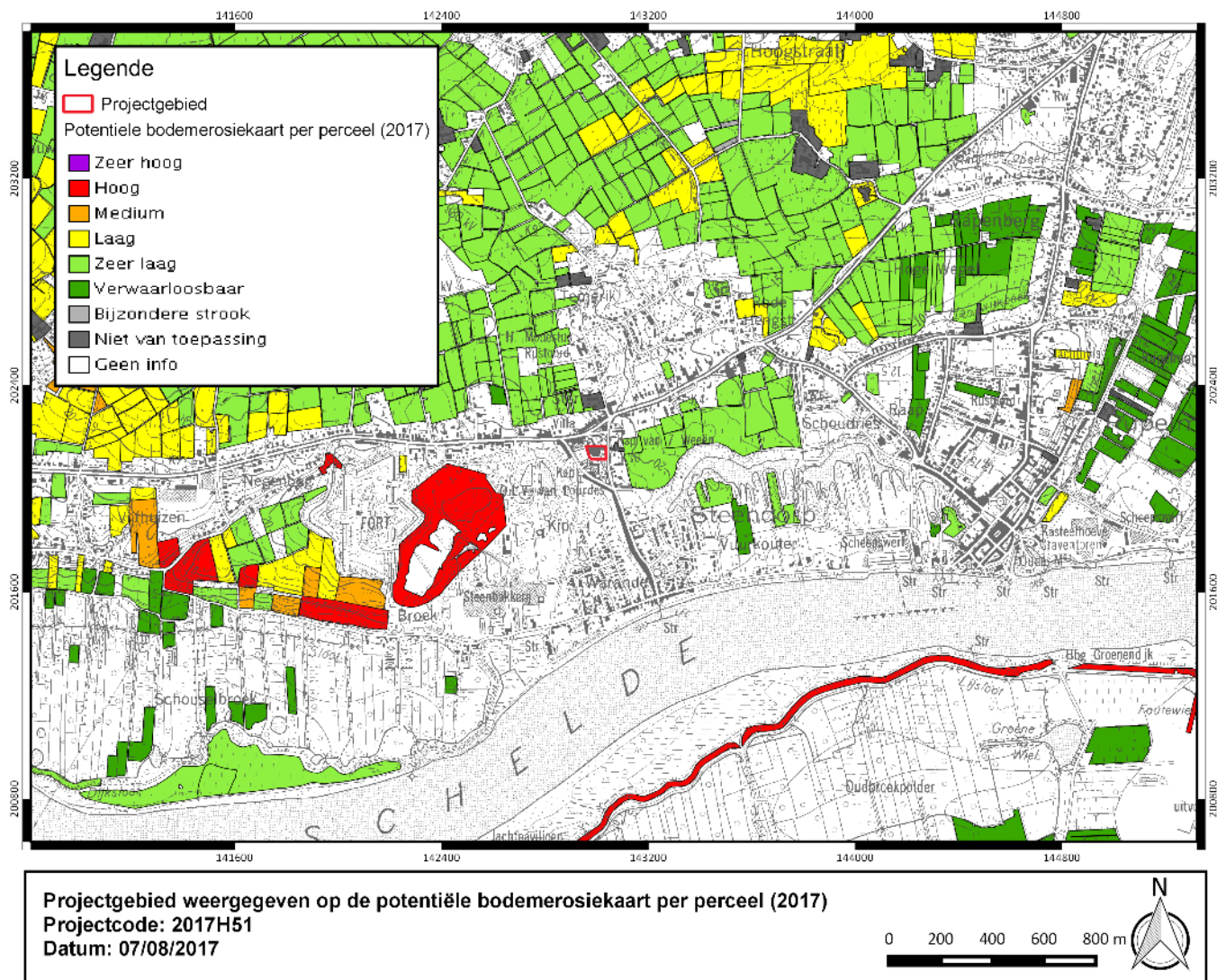
Het bodemtype **OE** is een kunstmatig bodemtype bestaande uit opgevulde groeves.

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).

1.3.2.3.2 Bodemerosie

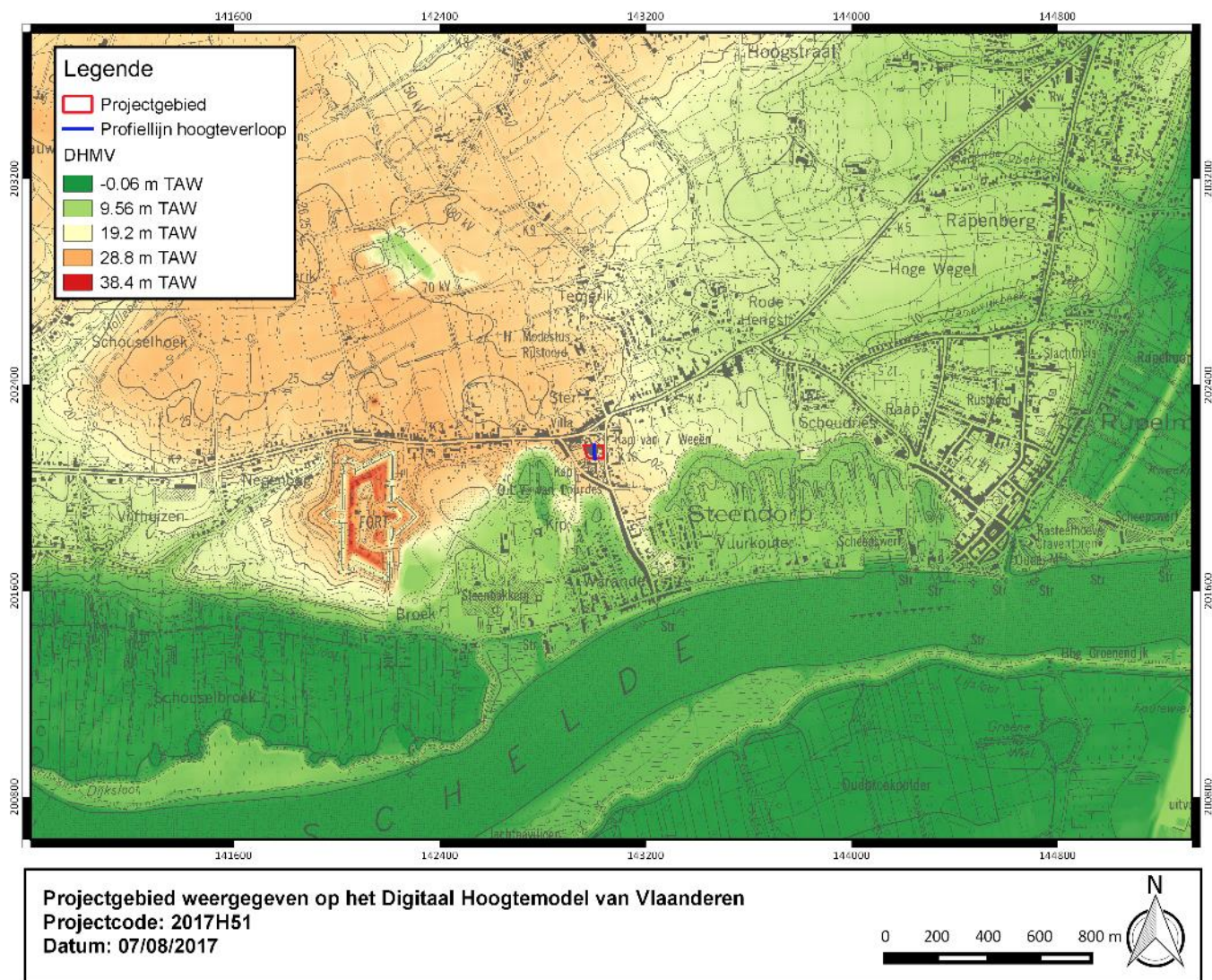
De potentiële bodemerosie is niet gekarteerd binnen het projectgebied. Echter, ten noorden en ten zuiden is de potentiële bodemerosie zeer laag waardoor er kan verondersteld worden dat de potentiële bodemerosie voor het projectgebied tevens zeer laag zal zijn.

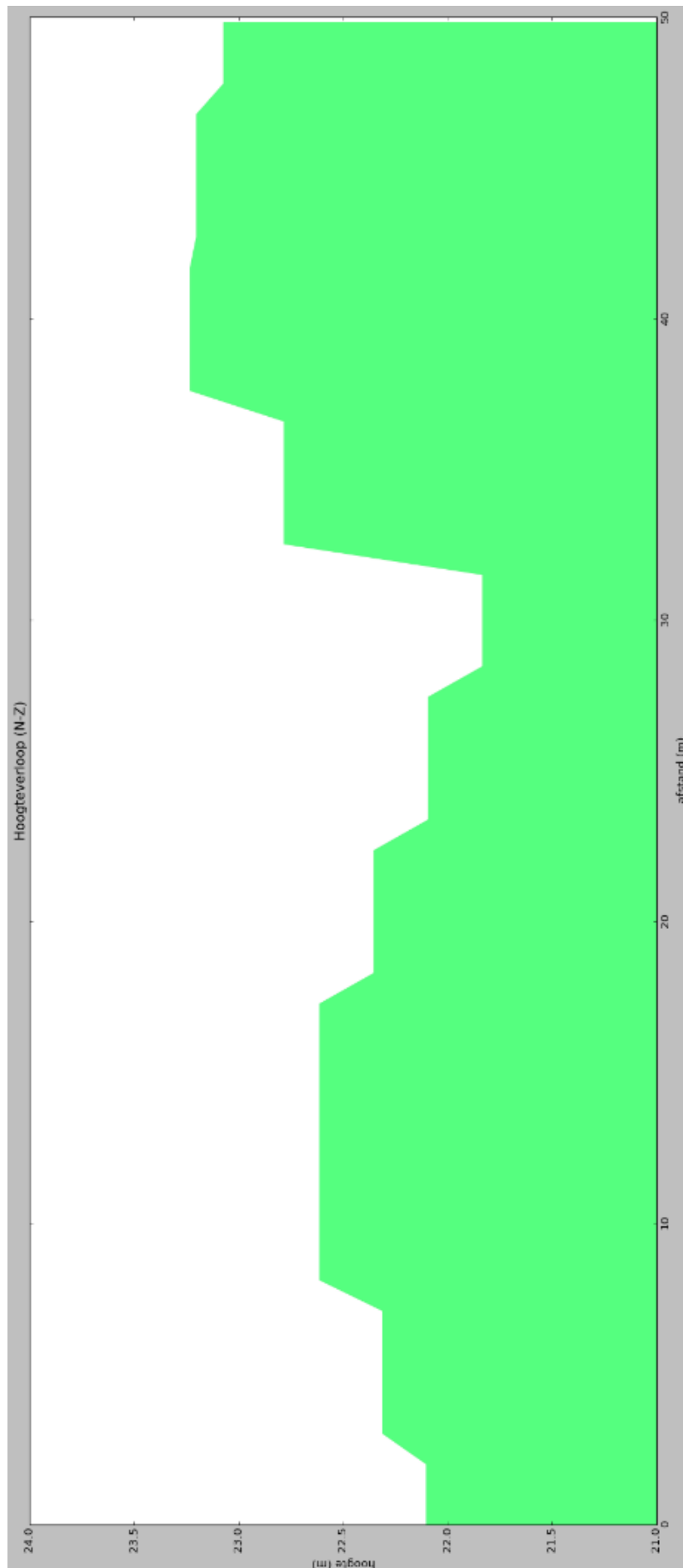
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied is net gelegen op de top van een zandrug op ca. 22,5 m TAW. Naar het oosten toe is er een daling op te merken in het reliëf richting een dieper gelegen alluviale vlakte. Ten zuidoosten en ten zuidwesten is een stuk lager gelegen terrein gelegen. Dit zijn de plaatsen waar de bodemkaart opgevulde groeves lokaliseert.

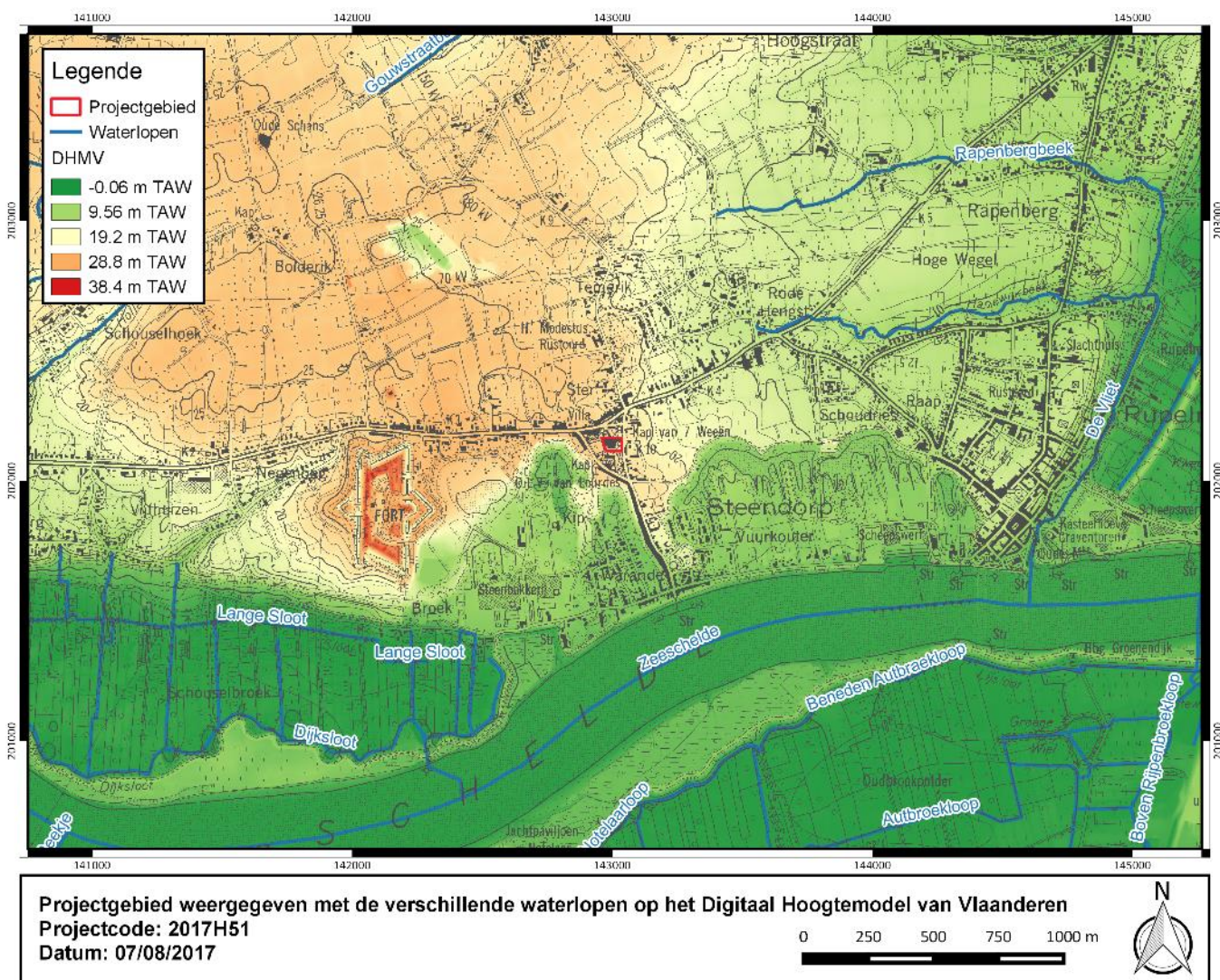
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

Figuur 13: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het Beneden-Scheldebekken (deelbekken: Barbierbeek). Ten oosten stroomt De Vliet terwijl ten zuiden de Zeeschelde aanwezig is.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.3.3.1.1 Historische achtergrond

Op het plangebied of de directe omgeving zijn geen archeologische waarden gekend. De ruime regio is echter rijk aan gekende vindplaatsen. Een groot deel van de vindplaatsen weergegeven op de Centraal Archeologische Inventaris betreft een groot aantal veldprospecties waar lithisch vondstmateriaal, maar ook materiaal uit andere relevante perioden, werd gerecupereerd. Een ander type vindplaatsen betreft cartografische indicatoren van hoeves met walgracht of molens. Verder zijn reeds in de 19e eeuw 'opgravingen verricht' in de omgeving, vermoedelijk in het kader van de kleiontginning. Ca. 300m ten zuiden van het plangebied werd in 1872 resten uit de romeinse periode gerecupereerd (CAI 40096).

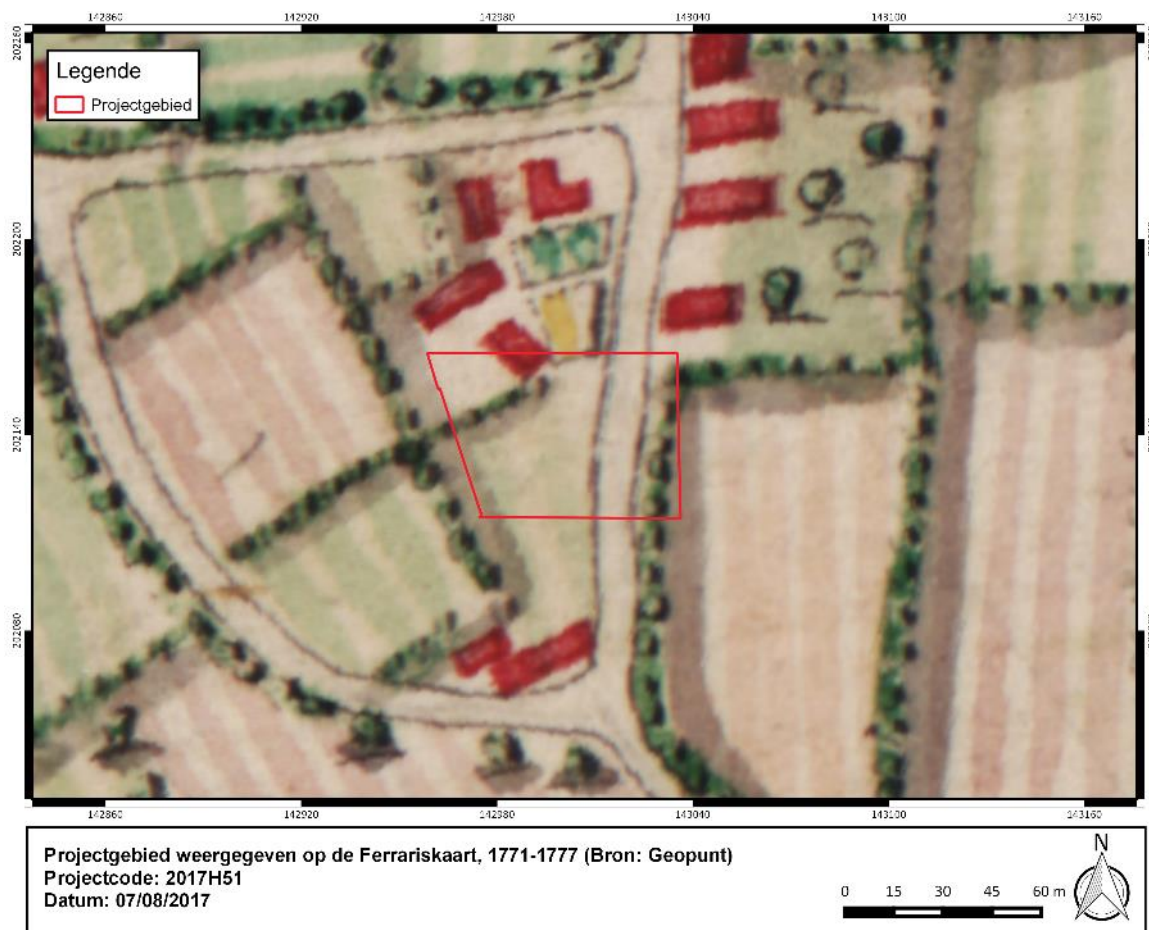
Steendorp is een Scheldedorp ontstaan dankzij de ontginning van de Rupeliaanse klei en pas in 1881 onafhankelijk geworden van Bazel. Archeologische vondsten wijzen op een Romeinse kampplaats ter plekke, nabij de heirbaan Rijsel-Antwerpen. Bronnen uit de 16de en de 17de eeuw maken reeds melding van klei-exploitatie, die sinds de 18de eeuw een belangrijke uitbreiding kende; in 1740 waren er 13 steenslagen, in 1794 reeds 53 en in 1881 een honderdtal. De bevolkingsgroei ging hiermee gepaard.

Steendorp is een straatdorp waar de belangrijkste woonconcentraties – voornamelijk arbeiderswoningen – zich concentreren aan de rand van voornoemde kleiputten van de voormalige steenbakkerijen.¹

¹ Inventaris Onroerend Erfgoed

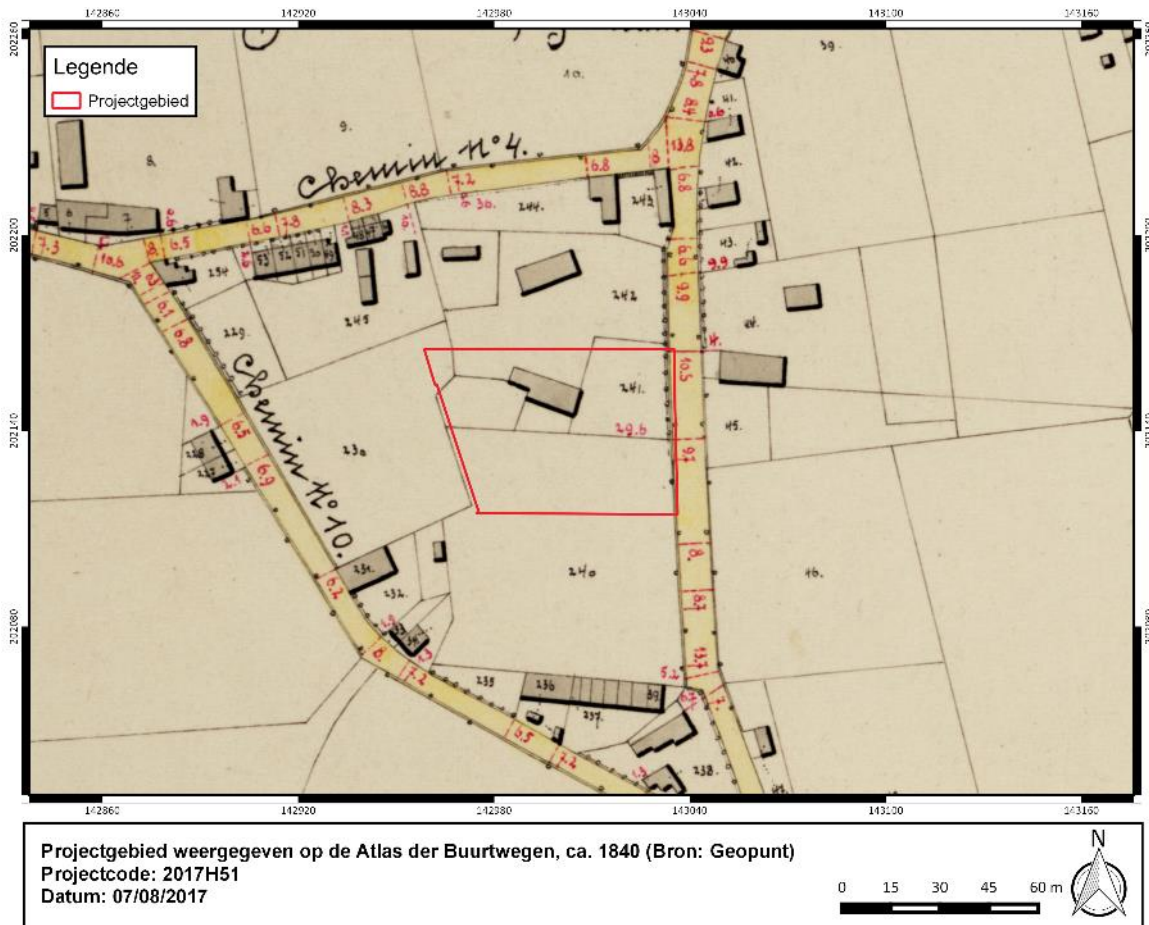
1.3.3.1.2 Historische kaarten

De Ferrariskaart toont bebouwing ter hoogte van het plangebied. Het betreft een rechthoekige, stenen bouwmasa die deel lijkt uit maken van een samenstel van woningen. De ruimtelijke samenhang doet hoevebouw vermoeden. Het overige deel van het onderzoeksterrein bestaat uit akkerland. Het verloop van de Kerkhofstraat, Kapelstraat en Gelaagstraat zijn duidelijk waarneembaar. De Ferrariskaart situeert de Gelaagstraat ter hoogte van het oostelijk deel van het plangebied. Gezien de situatie op jongere kaarten is dit allicht te wijten aan een onnauwkeurigheid binnen de Ferrariskaart.

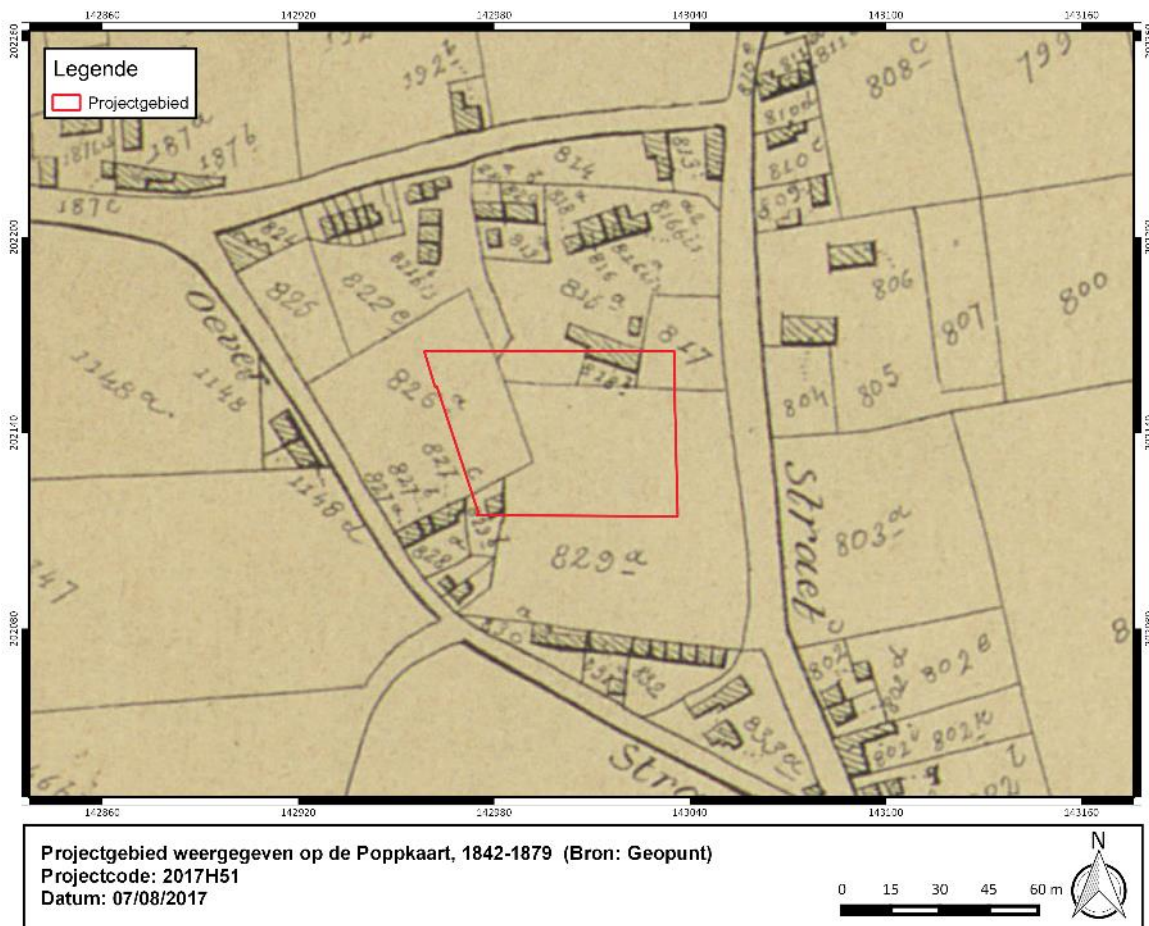

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

De Atlas der Buurtwegen toont bebouwing ter hoogte van het plangebied. Het betreft een rechthoekige bouwconstructie. De oostzijde van de locatie grenst aan een wegenis waarvan het verloop veel gelijkenissen vertoont met dat van de huidige Gelaagstraat. De Poppkaart toont een quasi gelijk beeld.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

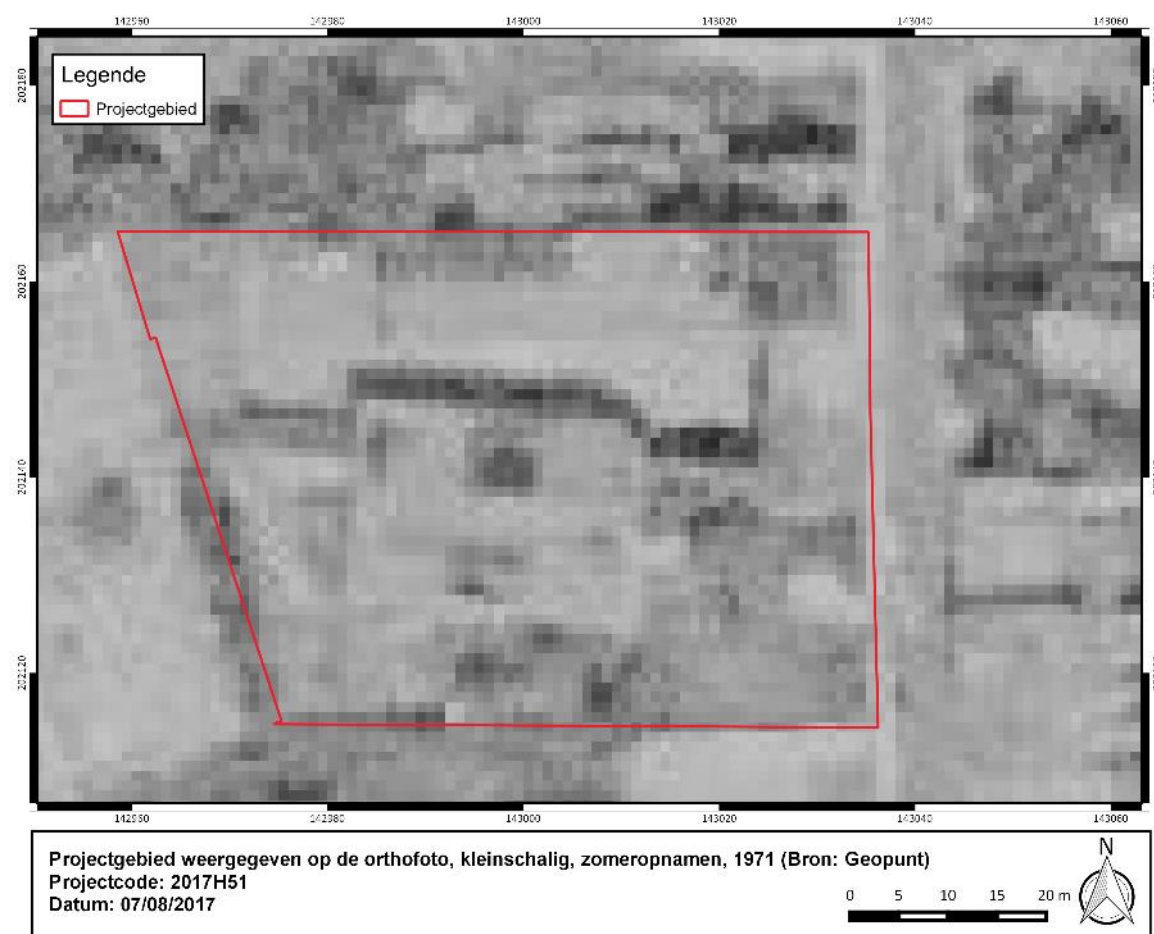
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)

Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Kaart van Ferraris	1771-1777	Akkerland, moestuin, bebouwing
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Bebouwing
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Bebouwing

1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

Ter hoogte van het onderzoeksterrein situeert zich thans een brouwerij en drankenhandel. Dit gebouwencomplex is duidelijk waarneembaar op de verschillende orthofoto's. Het huidig gebouwenbestand is quasi volledig onderkelderd. (zie gearceerde zone en verschillende foto's van de onderkelderingen)

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

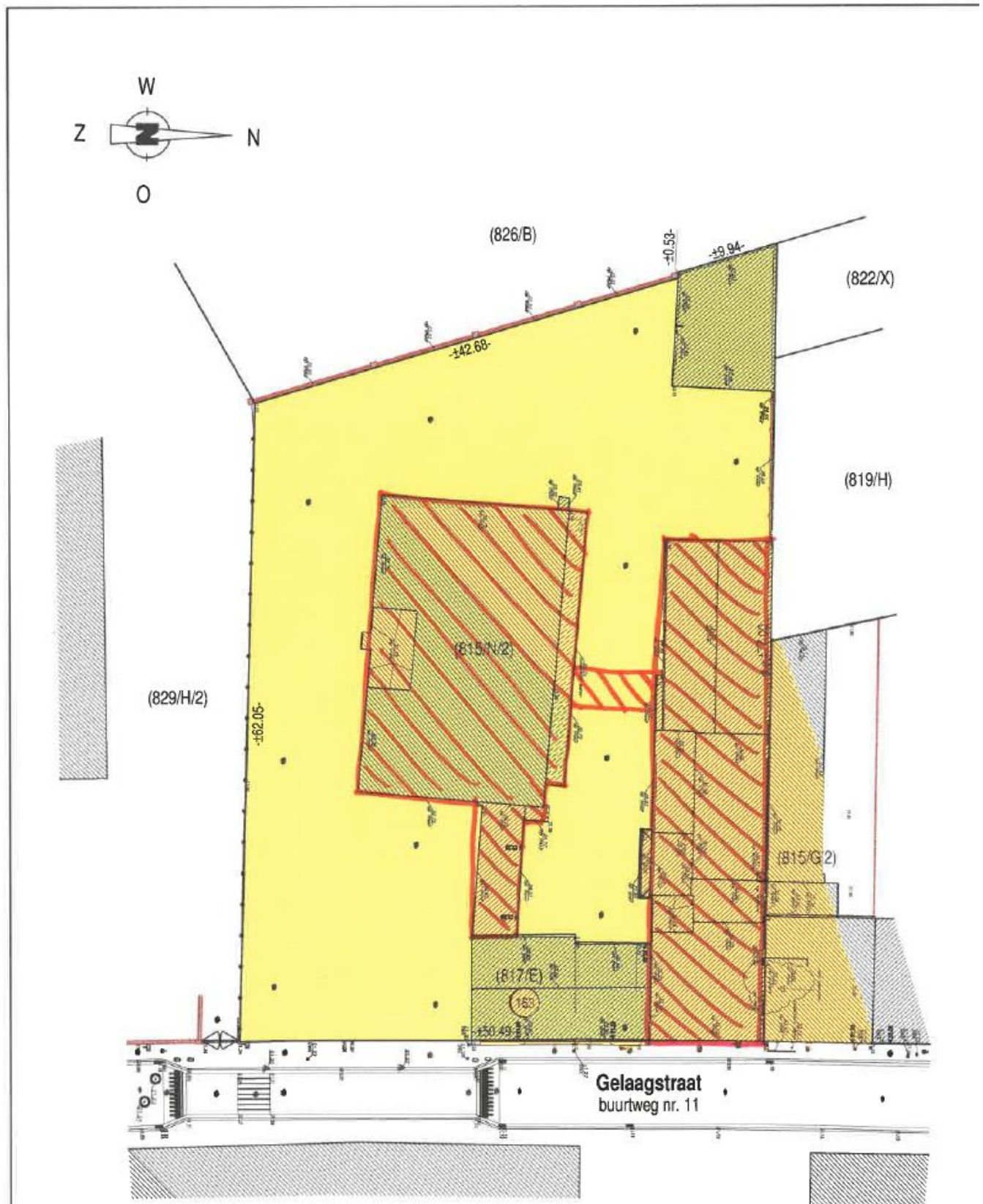
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

Figuur 23: Arcering van de onderkelderingen

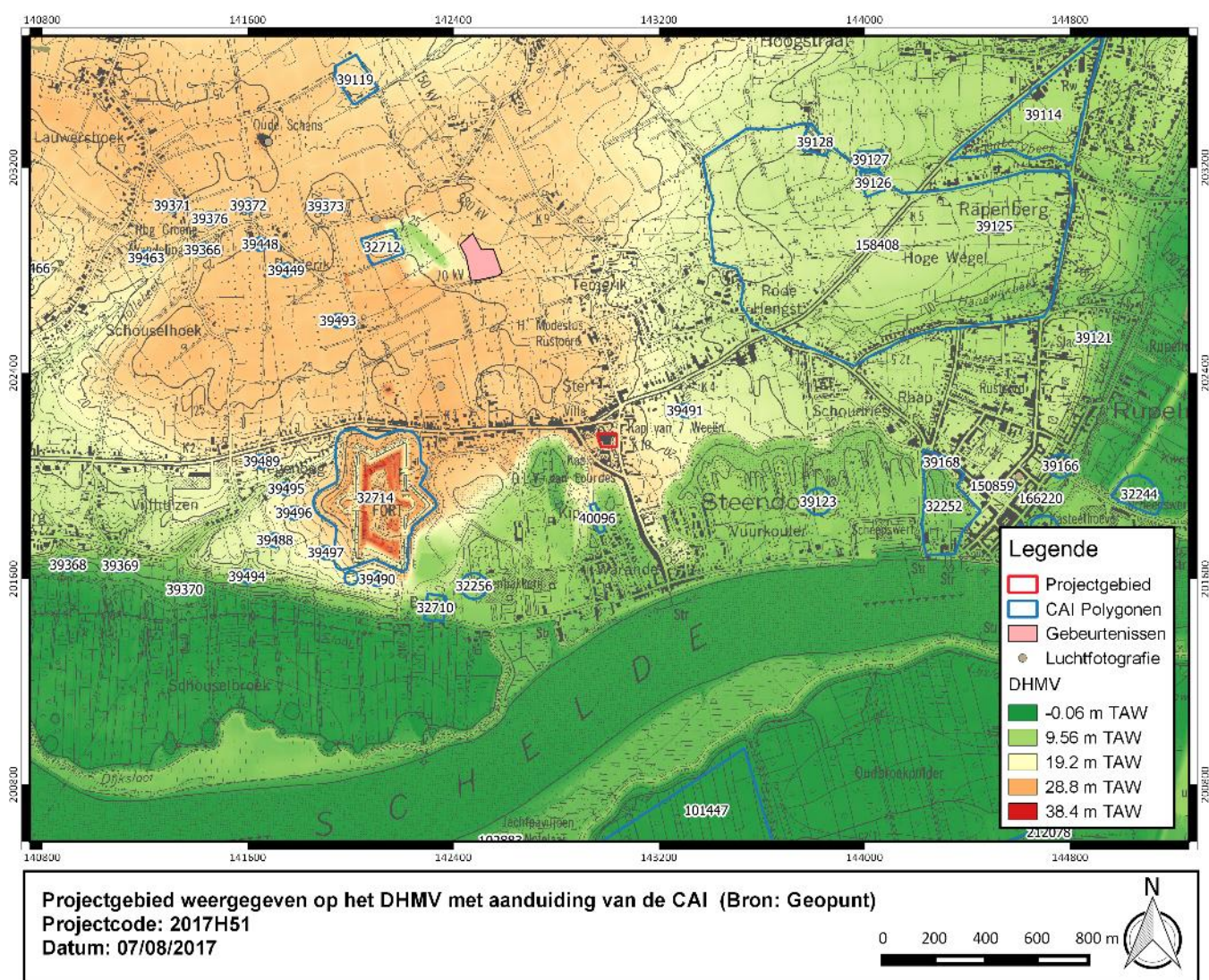

Figuur 24: Foto's onderkelderde volumes

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Op het plangebied of de directe omgeving zijn geen archeologische waarden gekend. De ruime regio is echter rijk aan gekende vindplaatsen. Een groot deel van de vindplaatsen weergegeven op de Centraal Archeologische Inventaris betreft een groot aantal veldprospecties waar lithisch vondstmateriaal, maar ook materiaal uit andere relevante perioden, werd gerecupereerd. Een ander type vindplaatsen betreft cartografische indicatoren van hoeves met walgracht of molens.

Verder zijn reeds in de 19e eeuw 'opgravingen verricht' in de omgeving, vermoedelijk in het kader van de reeds vermelde kleiontgining. Ca. 300m ten zuiden van het plangebied werd in 1872 resten uit de romeinse periode gerecupereerd (CAI 40096).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)

Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
32244	Indicator cartografie; NK: 15 meter
	Middeleeuwen site met walgracht
32252	Veldprospectie (1876); NK: 15 meter

CAI nummer	Omschrijving
	Neolithicum: bewerkte silexen – dierenbeenderen met menselijke bewerking – ruw aardewerk Romeinse tijd: ronde houten waterput Bron: Van der Gucht, K., 1983, De silexverzameling Dr. J. Van Raemdonck, in: Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, vol. 86, p 103-127
32256	Onbepaald (1870); NK: 250 meter Romeinse tijd: 3 waterputten op korte afstand van elkaar Bron: DE MAEYER R., 1979: De overblijfselen der Romeinse villa's in België. In: Acta Archaeologica Lovaniensia, 18, 1979, p. 70
32710	Veldprospectie; NK: 250 meter Neolithicum: gebroken pijlpunt met schachtdoorn en weerhaken Bron: Van der Gucht, K., 1983, De silexverzameling Dr. J. Van Raemdonck, in: Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, vol. 86, p 103-127
32712	Opgravingen (1998, 2004); NK: 150 meter Late IJzertijd (westen) : kuilen: gevuld met intentioneel gedeponeerd aardewerk en (verbrand) dierlijk bot Late middeleeuwen: site met walgracht – Hof van Leugenhage - Blauwhof
32714	Historisch onderzoek; NK: 15 meter 19de eeuw: Fort van Steendorp Bron: Migom S. 2010: Een harnas van baksteen en beton. De Antwerpse fortengordels, Antwerpen.
39114	Controle van werken; NK: 250 meter Late ijzertijd: afvalkuil met één vuursteen artefact, houtskool, weinig verbrand been, veel aardewerkfragmenten (geknikte schalen en situlavormige potten) Romeinse tijd: Kuil met Gallo-Romeinse dakpanfragmenten. Late middeleeuwen: Kuil met fragmenten grijs aardewerk (o.a. vuurklok) Bron: Van Roeyen J.-P. 1997, Overige prospecties van de ADW, in: Jaarverslag 1997 Archeologische Dienst Waasland, p. 40.
39119	Onbepaald; NK: 15 meter Late middeleeuwen: grafelijke windmolen

CAI nummer	Omschrijving
	Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39121	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: site met walgracht met oorspronkelijk een hoeve Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39123	Onbepaald; NK: 250 meter 18 ^{de} eeuw: windmolen Bron: Goeminne, L., 1981, Herstellingen aan de grafelijke windmolen te Rupelmonde in de 14de eeuw, in : Het Land van Beveren 24, p. 68-84.
39125	Indicator cartografie; NK: 15 meter Nieuwe tijd: windmolen
39126	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39127	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39128	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39166	Indicator cartografie; NK: 250 meter Late middeleeuwen: onbepaald Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39168	Onbepaald; NK: 250 meter Late middeleeuwen: gasthuis Bron: MARIS A., 1982, De omwalde hoeven van Bazel, in: Heemkundige Kring Wissekerke 7, p. 69-80.
39366	Veldprospectie; NK: 150 meter

CAI nummer	Omschrijving
	Steentijd: 1 vondst
39368	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39369	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39370	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 2 vondsten
39371	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39372	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39373	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39448	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 2 vondsten
39449	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39463	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 3 vondsten
39488	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 3 vondsten
39489	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 2 vondsten
39490	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39491	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39493	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39494	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 1 vondst
39495	Veldprospectie; NK: 150 meter

CAI nummer	Omschrijving
	Steentijd: 1 vondst
39496	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 4 vondsten
39497	Veldprospectie; NK: 150 meter Steentijd: 3 vondsten
40096	Opgraving (1872); NK: 15 meter Romeinse tijd: waterput - vierkante put, geschoeid met een eikenhouten schutting, vondsten: tegulae, tegulascherven, maalstenen, fragmenten van het ijzeren beslag van een emmer Bron: DE MAEYER R., 1979: De overblijfselen der Romeinse villa's in België. In: Acta Archaeologica Lovaniensia, 18, 1979, p. 70
150859	Historisch onderzoek; NK: 150 meter Late middeleeuwen: historisch slagveld van de Slag bij Bazel. Strijdende partijen: Het Gentse leger (o.l.v. Wouter Leenknecht, ca. 13000 manschappen) en het Bourgondische leger (o.l.v. Filips de Goede, ca. 30000 manschappen). Gewapend met goedendags, zwaarden, bijlen, bogen, Het Bourgondische leger overwon. Bron: De Vriendt, B., Derde, W. & Carman, J. 2011: De inventarisatie van slagvelden van vóór WOI in Vlaanderen. Begeleidend rapport, onuitgegeven rapport, VIOE.
158408	Historisch onderzoek; NK: 150 meter Late middeleeuwen: historisch slagveld van de Slag bij Bazel. Strijdende partijen: Het Gentse leger (o.l.v. Wouter Leenknecht, ca. 13000 manschappen) en het Bourgondische leger (o.l.v. Filips de Goede, ca. 30000 manschappen). Gewapend met goedendags, zwaarden, bijlen, bogen, Het Bourgondische leger overwon. Bron: De Vriendt, B., Derde, W. & Carman, J. 2011: De inventarisatie van slagvelden van vóór WOI in Vlaanderen. Begeleidend rapport, onuitgegeven rapport, VIOE.
166220	Veldprospectie (2013); NK: 15 meter Bronstijd: aardewerk Romeinse tijd: aardewerk Vroege middeleeuwen: biconische pot met radstempelversiering Volle middeleeuwen: o.a. Andenne aardewerk Nieuwe tijd: o.a. Baardmankruik Onbepaald: metaal – vrij groot aantal voorwerpen, waaronder beitel, kanons- en musketkogels, bootshaak, etc.

CAI nummer	Omschrijving
	Bron: melding 23-05-2014

1.4 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuw appartemenscomplex met 38 wooneenheden en bijhorende infrastructuur aan de Gelaagstraat 163 in het gehucht Steendorp, deelgemeente van Temse. Het terrein is ca. 0,34ha groot en is momenteel volledig overbouwd en verhard.

Landschappelijk gezien is het terrein gelegen in de Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, ca. 500m ten noorden van het Schelde alluvium. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer die bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen, mogelijk vroeg-Holocene. Hoewel de bodemkaart het terrein karteert als bebouwd ('OB') kan er van uitgegaan worden dat het sediment bestaat uit zand. Er moet echter opgemerkt worden dat het plangebied gelegen is tussen twee grote polygonen die gekenmerkt staan als opgevulde groeven ('OE'). Deze groeven dienden in de 17e en 18e voor kleiwinning in functie van baksteenproductie. De bewoning langs de Gelaagstraat bestond toen uit arbeiderswoningen langs de rand van deze kleiwinningssputten. Uit de gegevens kan afgeleid worden dat moet uitgegaan worden van een relatief oppervlakkig archeologisch niveau, waarbij eventueel aanwezige resten reeds zichtbaar zijn direct onder de bouwvoor.

Historische en cartografische bronnen wijzen op een ruraal karakter van de omgeving. De kaart van Ferraris geeft ter hoogte van het plangebied akkerland weer met in het noorden een hoevecomplex. Het landelijke karakter van de regio blijft bewaard tot op heden, langs de wegen ontwikkelt zich de typische lintbebouwing. Op het plangebied of de directe omgeving zijn geen archeologische waarden gekend. De ruime regio is echter rijk aan gekende vindplaatsen. Een groot deel van de vindplaatsen weergegeven op de Centraal Archeologische Inventaris betreft een groot aantal veldprospecties waar lithisch vondstmateriaal, maar ook materiaal uit andere relevante perioden, werd gerecupereerd. Een ander type vindplaatsen betreft cartografische indicatoren van hoeves met walgracht of molens. Verder zijn reeds in de 19e eeuw 'opgravingen verricht' in de omgeving, vermoedelijk in het kader van de reeds vermelde kleiwinning. Ca. 300m ten zuiden van het plangebied werd in 1872 resten uit de Romeinse periode gerecupereerd (CAI 40096).

Op basis van de landschappelijke situatie en de gekende waarden in de ruime regio kan dus een beduidend archeologisch potentieel afgeleid worden. Gelet op de beperkte oppervlakte van het plangebied en de vermoede mate van verstoring wordt verder onderzoek als weinig zinvol beschouwd.

1.4.1.1 Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Gelet op het oppervlakkige archeologische niveau en de mate van bebouwing kan aangenomen worden dat het bodemarchief reeds grotendeels is geroerd. In combinatie met de beperkte oppervlakte van het plangebied kan verder archeologisch onderzoek niet zinvol zijn. Op basis van een kosten-batenafweging moet afgezien worden van verder onderzoek.

Deel 2: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Deel 3: Bijlagen

Projectcode	2017H51
Onderwerp	Temse Gelaagstraat
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	3
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	4
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Inplantingsplan gelijkvloers
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	5
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	9
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	10
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosie
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	DHVV
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	12
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	13
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	15
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	16
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Poppkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1842-1879

Plannummer	17
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	18
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	20
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	21
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	22
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Arcering onderkelderingen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	23
Type plan	Foto's
Onderwerp plan	Onderkelderde volumes
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	24
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07/08/2017